

YANGI O'ZBEKISTONDA YURIDIK TA'LIMNI TAKOMILLASHTIRISH

*Mahmudov Mirzohid Komiljon o'g'li**Toshkent Davlat Yuridik universiteti magistranti**mirzohidmahmudov38@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O'zbekistonda so'nggi yillarda yuridik ta'lim va fanga innovatsion yondashish tendensiyasi tahlil etiladi. OTM hamda professional yuridik ta'lim islohotlarida davlat rahbari hamda hukumatimizning sohaga oid so'nggi qaror va farmonlarining ahamiyati ochib berilgan. Qolaversa, demokratik jamiyat va yuridik ta'limda jamoatchilik va volontyorlik guruhlarining o'rni ko'rsatib o'tilgan.

Аннотация: В данной научной статье анализируется тенденция инновационных подходов к юридическому образованию и науке в Узбекистане за последние годы. Выявлено значение последних решений и указов Президента и правительства в реформировании высшего образования и профессионального юридического образования. Кроме того, подчеркивается роль сообщества и волонтерских групп в демократическом обществе и правовом воспитании.

Abstract: This scientific article analyzes the trend of innovative approaches to legal education and science in Uzbekistan in recent years. The significance of the latest decisions and decrees of the President and the government in reforming higher education and professional legal education is revealed. In addition, the role of the community and volunteer groups in a democratic society and legal education is emphasized.

Kalit so'zlar: yuridik ta'lim, yuridik yordam va xizmat ko'rsatish, Legal Tech, "Street law" jamoatchilik guruhi, yuridik mantiq, "Legal Writing", "Double degree" qo'shma ta'lim dasturi, yuridik texnikumlar,

Ключевые слова: юридическое образование, юридическая помощь и услуги, Legal Tech, Общественная группа "Street Law", юридическая логика, Legal Writing, Совместная программа двойного диплома, юридические школы

Keywords: legal education, legal assistance and services, Legal Tech, Public group "Street Law", legal logic, Legal Writing, Joint double degree program, law schools

KIRISH:

Barchamizga ma'lumki, fuqarolik jamiyatida huquq sohasini isloh qilish va sifatli yuridik xizmatni yo'lga qo'yish davlatning dolzarb masalalaridan biri bo'lib kelgan. Hozirgi kunda huquqiy demokratik davlat qurishimiz hamda erkin fuqarolik jamiyati barpo etishimizda yuridik ta'lim va fan asosiy mexanizmlardan biri bo'lib

qolmoqda. Yuridik ta'lim va fan sohasida so'z yuritar ekanmiz, bu ta'lim faqat huquqshunoslar bilan cheklanibgina qolmasdan jamiyatning barcha a'zolariga ham tegishlidir.

O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish hamda unga innovatsion ruh bergan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining so'nggi Farmoni hamda Vazirlar Mahkamasi Qarorlarining qabul qilinishi bugungi davr talabidan kelib chiqqan muhim qadam bo'ldi.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan "O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmonining ayni paytda imzolangani bejiz emas. Mazkur Farmon mamlakatimizda milliy yuridik ta'limning samaradorligini oshirishga, yuqori malakali mutaxassis-huquqshunoslarni tayyorlashga, yuridik fanni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan qator tizimli muammo va kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan.

Zamonaviy ta'limni raqamlashtirmasdan, uni turli muhitga tez moslashuvchanligini ta'minlash masalasi. Ayniqsa, ta'lim jarayonini elektronlashtirish va unga ushbu texnologiyalarni kiritish zaruratini pandemiya sharoitida sezib turibmiz. Farmon bilan universitetda to'liq elektron hujjat almashinuviga o'tish, ilmiy tadqiqot va o'quv jarayonini raqamlashtirish vazifasi belgilab berildi. Qayd etish zarurki, rivojlangan xorijiy davlatlarda elektron universitet loyihalari uzoq yillarda beri samarali qo'llanib kelinayotgan dastur sanaladi. Avvalo, ushbu loyihani universitetga to'liq joriy qilinishi nafaqat ilmiy tadqiqotlar sohasida, balki o'quv jarayonini ham to'liq avtomatlashtirish imkoniyatini yaratadi. Bularga mashg'ulotlar jadvalini shakllantirish, imtihonlarni o'tkazish, baholash, talabalar reytingini shakllantirish, masofaviy dars mashg'ulotlarini yo'lga qo'yish, ilmiy tadbirlarni rejalashtirish, onlayn dissertatsiya muhokamalarini o'tkazish kabi imkoniyatlarni sanab o'tish mumkin.

Bundan tashqari, "Elektron universitet" (E-University) tizimini joriy etishi ochiq, shaffof, sub'yektivlik va suiiste'molchiliklardan xoli bo'lgan ta'lim muhitini yaratishga xizmat qiladi. Bir so'z bilan aytganda, korrupsiyasiz ta'lim muhitini yaratishning muhim elementi sanaladi. Ko'rinib turibdiki, ushbu belgilab berilgan vazifa 2020 yil «Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» Davlat dasturiga ham to'liq mos keladi.

Shu maqsadda Germaniya Federativ Respublikasi Regensburg universiteti bilan 2020 yilda TDYuUda nemis tili va huquqi bilimlariga ega yuqori malakali yuridik kadrlarni tayyorlashga qaratilgan Nemis huquqi va qiyosiy-huquqiy tadqiqotlar markazini ochish to'g'risida kelishuvga erishilgan bo'lib, ushbu loyiha joriy yilda o'z ishini to'liq boshlaydi.

Avvalo, milliy yuridik ta'lim samaradorligi xususida so'nggi yillarda bir qator amaliy ishlar amalga oshirilayotgani yurtdoshlarimizda huquqiy madaniyat yuksalayotganidan dalolat bermoqda. Mazkur farmon bilan tanishib chiqarkanmiz

maqsad yuridik ta'lim va fanni takomillashtirish negizida qonun ustuvorligiga erishish chinakam huquqiy davlat - yangi O'zbekistonni barpo etishdir. Bunday jamiyatni huquqiy madaniyatli har bir hatti-harakati huquqqa asoslangan shaxslargina tashkil etishi barchamizga ma'lumdir.

Mamlakatimizda o'tkazilayotgan demokratik va huquqiy islohotlar, fuqarolik jamiyatini shakllantirishning yuksak talablari va zamonaviy xalqaro standartlariga javob beradigan yuqori malakali yuridik kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish maqsadida 2013 yil 28 iyundagi PQ 1990-SONLI "Huquqshunos kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq Toshkent davlat yuridik instituti Toshkent davlat yuridik universiteti etib qayta tashkil etilgan edi. Yuridik institut universitetga aylantirilganidan so'ng, yillar davomida yuridik ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan bir qancha islohotlar amalga oshirildi. Yuridik o'qitish tizimiga birinchilardan bo'lib "modul" tizimi joriy etildi va tizim yil sayin takomillashtirilib borilmoqda. Qisqa muddatda TDYU o'z faoliyatini tubdan qayta ko'rib chiqdi. Ilmiy salohiyat ko'rsatkichi 41 foizga yetkazildi, Toshkent yuridik kolleji Toshkent davlat yuridik universiteti tuzilmasiga o'tkazildi.

Bugungi kunda Toshkent davlat yuridik universitetining jami 40 ga yaqin xorijiy hamkorlari bo'lib, ularning 31 tasi xalqaro reytingda nufuzli o'rinda turuvchi universitetlar hisoblanadi. Ushbu xalqaro hamkorlik doirasida talabalarni akademik almashinuvi, yuridik fan-ta'lim sohasida professor-o'qituvchilarning o'zaro hamkorligi, stajirovka masalalari belgilab olingan.

Mazkur xalqaro hamkorlikni yanada kengaytirish, talabalar va professor-o'qituvchilarning rivojlangan huquqiy davlatlarning huquqini qiyosiy tahlil qilish, o'sha davlatlar olimlari bilan hamkorlikda tadqiqotlar o'tkazish bo'yicha bir qator vazifalar oldimizga qo'yilgan.

"O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmon bilan yuridik ta'limni rivojlantirish bo'yicha juda ko'p yangiliklar joriy etilishi belgilandi. Xususan, qisqa vaqtda Samarqand, Namangan va Termiz davlat universitetlarida yuridik fakultetlar tashkil etildi. Farmonda yuridik fakultetlar ochilishi yuridik kadrlar tayyorlashda sog'lom raqobatni vujudga keltiribgina qolmasdan, joylarda mahalliy yoshlarni o'z hududlarida yuridik ta'lim olish imkoniyatini oshirishi ham ahamiyatlidir.

So'nggi yillarda kichik yuridik xodimlar tayyoyorlashga, yuridik xizmatlarni kuchaytirish maqsadida tashkil etilgan yuridik kollejlarning ham texnikum darajasiga o'tkazilishi hamda mazkur yuridik texnikumlarda ham 2020-2021 o'quv yilidan o'qitishning modul tizimi joriy etilishi ta'limga innovatsion yondashuvlardan biri bo'ldi.

2020-yil 30-oktabrda "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi yuridik texnikumlari faoliyatini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar

to‘g‘risida”gi hukumat 5987-sonli qarori qabul qilingan edi. Ushbu qarorda yuridik texnikumlariga o‘qishga qabul qilish tartibi to‘g‘risidagi Nizom tasdiqlanib, unda texnikumlarga abituriyentlarning hujjatlarini qabul qilish, kirish imtihonlarini o‘tkazish tartibi, kirish imtihonlari natijasi bo‘yicha berilgan apellatsiyalarni ko‘rib chiqish hamda ularni o‘qishga qabul qilish normativlari aniq ko‘rsatib o‘tilgan edi.

«O‘zbekiston Respublikasida yuridik ta’lim va fanni tubdan takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi Farmon bilan O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi yuridik texnikumlari qayta tashkil etilishi, professional yuridik ta’lim faoliyatini yangi bosqichga ko‘tardi. Mazkur qarorga ko‘ra, 2021/2022 o‘quv yilidan boshlab yuridik texnikumlarga hujjatlarni qabul qilish davlat xizmatlari markazlari, O‘zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali yoki DTMning rasmiy veb-sayti orqali amalga oshirilishi boshlandi. Bu esa abituriyenlarga ortiqcha vaqti va harajatlarini tejash imkoniyatini berdi

Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tizimidagi ta’lim muassasalarida kredit-modul tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 359-son qaroriga muvofiq, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tizimidagi ta’lim muassasalarining o‘quv jarayonini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish hamda yuridik texnikumlarning reytingini yuritish mexanizmini joriy etish orqali ularda ta’lim sifatini yanada oshirish maqsadida Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tizimidagi ta’lim muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Qarorining qabul qilinishi yuridik ta’limda katta o‘zgarishlarning boshlanishiga huquqiy asos bo‘ldi. Qarorning asosiy maqsadi yuridik texnikumlar orasida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish, ularning ilmiy-pedagogik faoliyati darajasi va sifatini oshirishni rag‘batlantirish, pedagog xodimlarning ilmiy salohiyatidan samarali foydalanish, o‘qitish sifati bo‘yicha xalqaro mezon va standartlarga muvofiq yuqori ko‘rsatkichlarga erishishga hamda iqtisodiyotning real sektori tarmoqlari uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga zamin yaratish reytingni aniqlashdan iboratdir.

Qarorda Adliya vazirligi yuridik texnikumlari bitiruvchilarini “yurisprudensiya” mutaxassisligi bo‘yicha yuridik kadrlarni tayyorlashni amalga oshiruvchi oliy ta’lim tashkilotlari bakalavriatiga o‘qishga qabul qilish tartibi to‘g‘risidagi nizom chiqarilib unga asosan, hududiy adliya organlari tomonidan yuridik texnikumlar bitiruvchilariga yo‘llanmalar berish, yo‘llanma berilgan bitiruvchilar hujjatlarini OTMga qabul qilish, yakka tartibdagi suhbatni o‘tkazish, OTMga qabul qilishni rasmiylashtirish, o‘qish uchun to‘lovni amalga oshirish, taqsimotga muvofiq OTM bitiruvchilarining uzluksiz ishlab berishini tashkil etish tartiblari belgilab berildi. Yuridik texnikumlarning o‘zaro yillik reytingini aniqlashda o‘qituvchilarning nafaqat pedagogik, balki ilmiy faoliyat bilan shug‘ullanishga undaydi. Texnikumda chet tilini nafaqat o‘quvchilar balki o‘qituvchi-xodimlarning ham chuqur o‘rganib belgilangan sertifikatga ega bo‘lish

ishtiyosini oshiradi. Qolaversa, mazkur qaror o'quvchilarning xalqaro, Respublika miqyosidagi olimpiada, tanlovlarida faol ishtirok etishlarni rag'batlantiradi.

Davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoyevning Farmoni bilan tasdiqlangan "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi" ijrosi yuzasidan, yoshlarga o'z huquqlarini himoya qilishning amaliy mexanizmlarini o'rgatishga qaratilgan "Street law" guruhi tashkil etilgan edi. Ushbu o'tgan vaqtda aynan yuridik universitet hamda yuridik texnikumlarning faol talaba-o'quvchilari ushbu guruhlariga jalb etilmoqda. Yuridik universiteti va texnikum yoshlaridan tashkil topgan "Street law" hamda "Adolat qanotlari" volontyorlik guruhi a'zolari guruh kordinatorlari boshchiligida viloyat adliya boshqarmasi, viloyat prokuraturasi hamda boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organ xodimlari bilan hamkorlikda aholining ayniqsa maktab o'quvchilarining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga doir targ'ibot ishlarini olib bormoqda.

Yuridik texnikumlarning vazifasi TDYU ga talaba yetkazib berish emas balki, korxonatashkilotdagi o'rta maxsus huquqshunoslarni ta'minlab berish edi.

Qolaversa, mazkur qaror yuridik texnikum bitiruvchilari uchun OTM "yurisprudensiya" yo'nalishining 2-kursiga tavsiya etilishlari uchun aniq tartib qoidalarini belgilab berdi. Unga ko'ra bitiruvchi kurs o'quvchisiga bir nechta talablar qo'yildi.

1.texnikum o'quvchilariga har bir fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichi reyting natijalari bo'yicha 71 va undan ortiq foizni tashkil qilishi kerak (o'quvchi sirtqi yoki masofaviy ta'lim shakllarida o'qiganda 85 va undan ortiq foizni tashkil qilishi kerak),

2.chet tilini B2 va undan yuqori darajada bilishini tasdiqlovchi sertifikatga ega bo'lishi,

3.ma'naviy-ma'rifiy va jamoat ishlari, loyihalar va tanlovlarda faol ishtirok etishi hamda ichki tartib-qoidalarga, odob-axloq qoidalariga rioya etishi kerak bo'ladi. Buyuk jadidchimiz M.Behbudiyning 1 naqli bor: "Biz uchun ikki emas, to'rt tilni bilish zarur", deb bong urgan edi.

O'zbekiston huquq tizimini, jumladan,yuridik ta'limni isloh qilish va modernizatsiya qilish borasida amalga oshirilayotgan ishlar XXI asr talablariga javob bera oladigan yurist kasbini shakllantirish yo'lidagi ijobiy qadamdir.Yangi o'quv dasturlarining joriy etilishi,hududlarda huquq fakultetlarning tashkil etilishi, xorijiy oliy o'quv yurtlari bilan hamkorlikning yo'lga qo'yilishi natijasida mamlakatimizda huquqiy ta'lim sifati yaqin yillarda butunlay yangi bosqichga ko'tarilishi mumkin.Yuridik ta'lim yurtimizda kuchli va samarali huquq tizimini rivojlantirishning muhim yo'nalishi hisoblanadi.Mamlakatimiz so'nggi yillarda muvaffaqiyatga erishgan bo'lsa-da, yuristlarning mamlakat oldida turgan murakkab huquqiy muammolarni hal qilish uchun etarli darajadatayyorlanishi hal qilinishi kerak bo'lgan jiddiy muammolar mavjud. Yuridik ta'limga sarmoya kiritib, bu

muammolarni hal etish orqali O‘zbekiston o‘z huquq tizimini mustahkamlashi, qonun ustuvorligini ta‘minlashi, barcha fuqarolarning odil sudlovdan foydalanishini ta‘minlashi mumkin.

Xulosa o‘rnida aytmoqchimizki, o‘zbek va rus tili amaldagi huquq tizimiga tegishli bo‘lgan va ilgari chop etilgan yuridik adabiyotni o‘qishga imkon bersa, ingliz hamda fransuz tili zamonaviy huquqiy adabiyoti bilan tanishish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, bakalavr diplomini qo‘lga kiritgandan so‘ng, chet elda magistr darajasini olish uchun ham kamida ingliz tilini mukammal bilish kerak. Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tizimidagi ta‘lim muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori huquqshunoslarning chet tilini o‘rganishni qo‘llab-quvvatlaydi va qo‘shimcha imtiyozlar yaratadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti hamda Vazirlar Mahkamasining mazkur Qaror va Farmonlari mazmun mohiyati - yurtimizda yuridik ta‘lim va fanni tubdan takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora tadbirlar va innovatsiyalar aniq belgilab berilgan-ki, bu biz pedagoglardan yuksak mahorat hamda ishimizga kuchliroq ma‘suliyatni talab etadi. 2021 yil 6-noyabrda Parlamentimizning qo‘shma majlisida davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoyev mamlakatimiz rivojlanishini yangi bosqichga ko‘taruvchi “Taraqqiyot strategiyasi”ning qabul qilinishi hamda uning 7 yo‘nalishdan iboratligini ta‘kidlab o‘tdi. Xususan, “Taraqqiyot strategiyasi”ning ikkinchi yo‘nalishida adolat va qonun ustuvorligini mustahkamlash, inson qadr-qimmatini ta‘minlash vazifalarini qamrab olish aytib o‘tildi. Shu maqsadda sudlov tizimi va advokatura instituti, huquq-tartibot organlari faoliyati takomillashtirilishi, tadbirkor va mulkdorlar huquqlarining himoyasi kuchaytirilishi, korrupsiyaga barham berishga davlat va jamiyatning barcha kuch va vositalari safarbar etilishi, bunda aybdorlarni huquqiy javobgarlikka tortish bilan cheklanib qolmasdan, korrupsiyaning sabablarini oldindan bartaraf etish choralari ko‘rilishi ta‘kidlab o‘tildi. Ta‘kidlash kerakki, sohaga oid qabul qilingan ushbu qonun osti hujjatlar davlatimiz va jamiyatimizni rivojlangan farovon, demokratik davlatlar qatoriga qo‘shishda hamda “Taraqqiyot strategiyasi”ni amalga oshirishda jamiyatimizga huquqshunoslar soni, ularning malakasi hamda yuridik fan va ta‘lim sifatini yanada ko‘tarilishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasida yuridik ta‘lim va fanni tubdan takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5987 sonli Farmoni, Prezidentning 2020 yil 19 maydagi “Davlat huquqiy siyosatini amalga oshirishda adliya organlari va muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora- tadbirlari to‘g‘risida”gi PF5997-sonli Farmoni, Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 22-noyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tizimidagi ta‘lim muassasalari

faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi 705-sonli Qarori, Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 6-apreldagi “Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo‘yicha tayyorlash tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 189-son Qarori, Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tizimidagi ta‘lim muassasalarida kredit-modul tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2021-yil 10-iyundagi 359-son qarori.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-4947 sonli “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni, 2017 yil 7-fevral.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8-oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 30-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi yuridik texnikumlari faoliyatini takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 677-sonli .
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 22-noyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi adliya vazirligi tizimidagi ta‘lim muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi 705-sonli qarori.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2019 yil 9 yanvardagi PF-5618-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi”.